

ШЫН

СЭКП-нің Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нің Дээди Советинин органы

1925 чылда
үндүлөттүнгө
1962 ч.
И Ю Л Ъ
22
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 172 (5269).
Өртөз 2 көп.

А. И. Микоян Индонезияда чеде берген

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Президент Сукарнонун чалаанын суугаар ОССР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын баргы ораактыгы А. И. Микоян чагай сеткалдың аян-чоругу кылган, июль 20-де мында чеде берген.

Аэродромга хуудулуг аалчыны Индонезиянын бирги министри Джаганда, чазаа кезигиптири, дагыгы кургунелерин милломаттыг төдөлөткөчүлери уткан. Аалчыга алдар кылдыр артиллериянын салудун кылган болгаш хуудулуг тааныштыгы тургустан.

Сукарно аалчыны уткууру-биле Мердек ордунан үнүп келген. Олар хуучун өнүктөр ышкан куужа-ташканнар.

Оон дараажында Сукарно биле А. И. Микояннын аразында чылдыг беседа болган, оон үезинде А. И. Микоян Н. С. Хрущевтун дугаар наймысаладын чурттаачылары совет хуудулуг аалчыга изиг байырын чедирип турганнар. Индонезиянын президентиси

Саванны ховулардан аштап арыглаар база аңгыс андарышкынын өй-шаанда чорудар дугайында

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ның Министрлер Чөвүлелинүн 1962 чылдың июль 18-теги доктаалы

Чурттуу дыка хой районнарында аңгыс андарышкыны, ылангыч бедик дүжүттү чылдарда күдүктетпейн турар, оон түннелинде дараажындагы чылда уугу шөлдерде тарылгаларын чазын уугу андарган черлерге чорудуу турар деп СЭКП Топ Комитети болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели демдеген тур. Оон ужурунда дүжүткүр чылдын соонда дараажындагы чыл эвеш дүжүткүр болур калдыг-бир «чыкылгач чоруду» доктааттырган, ыччанган ол болза эвеш кезинде климаттыг байдалдар-биле өл-шымктарын дүжүткүр дөмчө-биле, температуралыг байдалдар-биле тайылбырлаттынар, ыччанга ол болза колдуунда-ла эки дүжүткүдө өй-шаанда ажаап алдырмай ховуларга хой саван хөвөөр артып калыры-биле, оон-биле холбаштып андарышкыныга хожуулан, чакы тарылганын хуусааларын ууамыктырып, оон түннелинде колхозтар болгаш совхозтар чавыс дүжүткүр ап турары-биле тайылбырлаттынар.

Совет Эвилелинин районнарында хой кезинге, ылангыч хөрүнүн өй-шаанда белеткээр болгаш чакы тарылганы чогур өйүндө чорудар дөмч хун бүрүзүн учетка алган турар ужурагүт Сибиринин болгаш Казахстанин районнарында аңгыс андарышкыны чокка чазын тарып култураларын бедик дүжүткүр адыры болдууназын күдө ажал-агынын ажалдакчылар медресе билдир ужурагүт. Чугаа бол байдалдарда Сибиринин болгаш Казахстанин районнарында чазын тарып култураларын, ылангыч кызыл-тастын өй-шаанда бижарын болгаш кезде ажал-агынын бүгү култураларын эки дүжүткүр адырын чедип ап болду.

Ындыг турбуже чер-черини партия, совет болгаш кезде ажал-агы органын, колхозтарын болгаш совхозтарын удуруткучулар ховуларын саванын өй-шаанда ажаап алдырын айтыргалары чогур кичөөнгей салбын, саванын өй-шаанда ажаап албас чорук ажал бүдүрерин чорударын саадым база мал чөмөчү болгаш өдөк бүдүрерин көвүдүреринге дөмчөк немей мөөнөздорин талла-биле ажал-агыларын уугу аргаларын казып турар дээрин өөренип көрөйүн турар.

Саван болза уугу ужуру-дузалыг, оон ужурунда ону ууткып, чок кылдыр амыктыг эвес, ыччанган ону ажал-агыны өзү-биле: мал чөмөчү амыккалар, кукуруза силосларда хөдөктөй дооран хөвүр-биле холуур, малдын дөмчө кылдыр амыккалар хөвүр дээрин билдирер.

Оон ужурунда Украинанын, Соңгу Кавказтын, Польшанын, КТО-нун (Бара хөрүнүгү төн обастарын) база чурттуу эске-даа районнарын колхозтары болгаш совхозтары ховуларын саванын өй-шаанда ажаап алып, ажал-агыларда бар-ла турар тростут, рамайт болгаш асылгыч волочуларын, холон сөөртүкчүлери, сараат салыкчыларын, транспорттарын, ишкит хааржактарын кылдыр өдө дээрин принциптерин болгаш эске-даа ол сорулгаларга тааржыр техникниг чөпсөк-хөрескелдерин калба-биле амыккалар дөмч бүгү хөмчөгөдөрүн ап турары аажок шыч. Колхозтук комбайндар-биле амыккаларда ажаап алышкын болган сараатташкын амыкка тростут волочула-биле саванын ховунун кылдымче үдүр тырттырмышан чорудар.

Оон-биле кады дыка хой ажал-агыларын, ылангыч Сибиринин болгаш Казахстанин районнарында ажал-агыларын удуруткучулар саван ажаап алышкынын дүжүт ажаап алышкыны-биле кады чорударын хандырыныче хөмчөгөдөрүн албайн, саванын ховуларга хөвөөр артырып турар, оон түннелинде аңгыс андарлар аргалар чорудай турар. Кызыл ол саван чөмчө чышпыр доңуу калыр болгаш дөмчө-ле ажал чок апар. Чакыч чер андарыныча ховуларын хостээр дөмч колхозтар болгаш совхозтар ол саванын өртөдүр ужура таваржыр тургузган. Мыччазжак чазын саван өртөдүр азын берге, чүгө дөргө ол саван ол болза хөвүз чымырыныча болгаш саван кургаларга хой шаге негеттерин. Ол болза чакыч чер андарылаагыга аажок уугу бергездештирерин тургузуу турар болгаш тарылганын орай хуусааларына, а түннелинде барып багай дүжүткө чедирер.

Аңгыс андарышкынын өй-шаанда чорударын бол-СЭКП-нің ТӨП КОМИТЕДИ.

СССР-нің МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

Н. С. Хрущев Соңгу флоттун корабльдеринге болгаш кезектеринге чораан

гаш саванын рационалдыг амыккаларын хандырар сорулга-биле СЭКП Топ Комитетинин болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин доктаалы болза:

1. Аңгыс андарышкыны болза бедик дүжүткүр адыры дөмч демиселге чугула хөмчөгөдөрүн бирээзи болур дээрин бодалышкан, чазын тарып културалар тарылганына көрдүнгөн бүгү шөлде аңгыс андарынын колхоз болгаш совхоз бүрүзүнче хандырар дөмч дүжүт ажаап алышкынын соон дарыг ховуларын саванын өй-шаанда ажаап алышыче бүгү-ле эрежок чугула хөмчөгөдөрүн адырын өнүктөдөшкөн республикаларын компартияларын ТК-ларынга, партия крайкомнарына болгаш обкомнарына, республикаларын Министрлер Чөвүлелинине, крайкуускомнарга болгаш облкуускомнарга, девискээр аайындыг бүдүрүлгө өргөлдөдөрүн, колхозтарын болгаш совхозтарын удуруткучуларга хуудулар.

2. Бүдүрү таарыштырылганын — тростут болган рамайт волочуларын, холон сөөртүкчүлери, транспорттарын колхозтарын, совхозтарын. «Советсельхозтехниканы» салбырларын мастерскаларынга белеткен кылдыр, автомобиль болгаш трактор принциптеринге хааржактарын болгаш саван ажаап алышкынын механизацияга хөмчөгөдөр эске-даа таарыштырылганын өдө дээрин организастарын өнүктөдөшкөн республикаларын компартияларын ТК-ларынга, партия крайкомнарына болгаш обкомнарына, республикаларын Министрлер Чөвүлелинине, крайкуускомнарга болгаш облкуускомнарга, «Советсельхозтехниканы» Бүгү-өмчөлөк каттыжымкынынга, девискээр аайындыг бүдүрүлгө өргөлдөдөрүн хуудулар.

Анаа эрежок чугула санын тростарын болгаш эске-даа материалдарын өнүктөдөшкөн республикаларын Министрлер Чөвүлелинине чер-чөгө дилеп тывар болгаш саван ажаап алышыча чедиппей турар эске-даа чугула техниктиг чөпсөк-хөрескелдерин белеткен кылдырынын талла-биле колхозтарга болгаш совхозтарга алаа көргүзүр ужурагүт.

3. Эвеш хой санын комбайндарын саван хөмчөгөдөрүн-биле дөмч турар Украинанын колхозтарын болгаш совхозтарын дүжүткүр дөмчөдөр. Бо таарыштырда үрүмкөй-хөмчөгөдөр саван тергеже ол-ла дораан кирер болгаш ону мал чөмөчүри кадалаа черже сөөртүр болгаш оон соонда уугу саванын ажал-агыны өзү-биле амыккалар. Ажаап алышкынын ол рационалдыг аргазын калба-биле амыккаларын болдунар аргалары бар колхозтарга болгаш совхозтарга сүмөлээр.

4. Мал чөмөчү-биле хандырылган, мындыг болза-да саванын бүрүчү-биле болуп алырынга транспорт чедипшес чорукка калыптан турар колхозтарга болгаш совхозтарга ол ховуларын андар ажалды доп-дөмч чорудар дөмч хөмчөгөдөр дораан саванын ховуга тааржыр чажарын аргакотун кырында болдунар. Аңгыс андарыныча болгаш келир чылдын дүжүдүнгө хөрүнүн белеткээринге ховуларын хостээр төлөдө саванын ажаап алып азы ону үрүмкөй хөмчөгөдөр дораан аргалар чок болза мал чөмөчү-биле хандырылган ажал-агыларга аргакотун түр хөмчө-ховуларда саванын өртөдүр арганы амыккалар чогур. Саванын өртөдүр тургаш, ховуларын оон хостээр ажал-агы талла-биле камылаа чок, мындыг болза-да бир эвес саванын ховуга хөвөөр артырып каар болза ол дөмчө-ле өлүп калыр, оон-биле кады колхозтар болгаш совхозтар аңгыс андарышкынын чорудар аргажок апар дээрин бодалар хөвүр, а ол болза келир чылдын дүжүдүгү куудалар чорукту болдунар болгаш ажал-агыларга экономика талла-биле улам уугу когаралды таарыштырар апар.

Тараа шөлдеринин саванын чогур өйүндө арыглап аштаары база аңгыс андарышкынын чорудары тараанын дүжүдүгү бедиктеринге болгаш эске-даа кезде ажал-агы продукттарын дүжүдүргөдөр көвүдөшкөн, бедиктерин чорударында чугула факторлар болур дээрин СЭКП-нин Топ Комитети болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели партия, совет органдарын, девискээр аайы-биле бүдүрүлгө өргөлдөдөрүн, колхозтар болгаш совхозтар удуруткучуларын кичөөнгейн утгадырып тур.

Тараа шөлдеринин саванын чогур өйүндө арыглап аштаары база аңгыс андарышкынын чорудары тараанын дүжүдүгү бедиктеринге болгаш эске-даа кезде ажал-агы продукттарын дүжүдүргөдөр көвүдөшкөн, бедиктерин чорударында чугула факторлар болур дээрин СЭКП-нин Топ Комитети болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели партия, совет органдарын, девискээр аайы-биле бүдүрүлгө өргөлдөдөрүн, колхозтар болгаш совхозтар удуруткучуларын кичөөнгейн утгадырып тур.

Тыва АССР-нің Дээди Советинин депутаты М. Б. Артасты дедир кыйгырттыр талла-биле Чөөн-Хемчик районну Кызыл-Тайганын № 51 соңгулда округунга бадылаашкынын чорудар дугайында

УЛУГ-ХЕМНИН СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ „Найырал“ СОВХОЗТА

Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунун хову бригадаларын ажал-ишчилери болгаш малчынары суген амыкка улам-на калбартып, суген кезилдезинин бригадаларына күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгү бели-де, суген кезилдезинин техниказын чөп амыккаларын ажалдарын күш-тедирген.

Ам совхозтун суген шөлдеринде тракторун суген кезер 18 машиналары, айттын 6 машиналары база хол-биле суген кезер 6—7 бригадалар ажалдан кирген. Эрткен хунерде чүгө Кызыл-Тайг салбырын суген кезип турар бригадаларын 13 сарааттарын тургузуп, 96 тонна сугенин ажаап алган. Ол бригадаларда ажал темини дүргөн болгаш организастыг. Тракторист Б. Хемтик «ДТ-20» деп трактор-биле хунде 7 га сугенин кезер тургаш, 10 га чедир кестирип турар. Хол кадымчы-биле суген кезип турар М. Чудан-оол, Ш. Сүүр-оол, Д. Данын кайызы-даа хунде 0,30 га черин сугенин кезер тургаш, 0,39 гагы кезип турар. Ол ышкан организастыг болгаш шалыкын ажалдар совхозтун Урбун, Кара-Тал салбырларын кол суген шөлдери — Улуг-Хемнин ортулуктарында тула-теп турар.

Хойжу бригадаларын хойжулары болгаш инек фермаларын казырчылар боттарыны ажаап турар малдыг чедир сугени, эки шымалыг сугенин белеткен алыры-биле тус-тус аенолар болуп алган, мас-салык-биле амыккалар киргенер.

Д. МОНГУШ.

Келир кышкы болдунар-ла арга-биле чедипшес белеткээр сорулга-биле «Күш-ажылдын хосту» колхозтун суген шөлдеринде ажал бо хунерде хайнышкынын калбарган. Районга нитииз-биле ур үдө орта каан хунер хунервейн, чав-бораннап турганы-биле сугенин болуп ажаарынга шалыктыг болуп турган. Ол өйдө чүгө суген кезер агрегаттар Торгалы сурунун чогуунда сугенин болгаш колхозтун колдап суген кезер шыктары болур Сериг-Дөң чогуунда чер-лерин кезип келген. Бо айнын 16-дан эгелеп аяк каан, магадлыг хунер келген. Ол хунерин суур чогуунда № 1 сугенин бригада чөп амыккалар, суген болуп сарааттарын чөп хайнышкынын киргенер. Ол бригада ий аено кылдыр үстүп алган, ут амыкка колдуунда-ла Торгалы ортумук шөлдерин өнүктөдөшкөн киржи турар. Ий сугенин аено-каан аразында социалист чарыш калбарган. Байтайгы үш хунерин түннелинде аш Доңгак Даваага удурткан аено тилекчи болган. Эвеш нитииз-биле 789,4 центнер сугенин сарааттаан. Суген бөлөр, хөмчөгөдөр, холон сөөртүр ажалдарда шүптү 15 өөреникчи ажалдан турар. Чайгы каникулун үезинде төрөөн колхозунга амыккалар, ытшылгазын чөп амыккалар турар, амыкка кызыл-агай шөлчүлүгү ут аенода хой. Хөмчөгө салып турар өөреникчилерин иштинде Тая Маадыр-оол, Рая Бүдүгө, Светлана Артаа, Васса Аржаан-оол, Александр Тугаш олар суген кезилдезинин байтайгы хунеринден эгелен мыза илдепшес киржи, хун нормалын үргүлчү 130—140 хуу чедирип турар.

Сугенин чогуучалыг ажаап алыры ону шынарды эки сарааттарындан улуу-биле хамааржыр дээр.

С. ДОНГАН.

Сугарно аалчыны уткууру-биле Мердек ордунан үнүп келген. Олар хуучун өнүктөр ышкан куужа-ташканнар.

Оон дараажында Сукарно биле А. И. Микояннын аразында чылдыг беседа болган, оон үезинде А. И. Микоян Н. С. Хрущевтун дугаар наймысаладын чурттаачылары совет хуудулуг аалчыга изиг байырын чедирип турганнар. Индонезиянын президентиси

Сугарно аалчыны уткууру-биле Мердек ордунан үнүп келген. Олар хуучун өнүктөр ышкан куужа-ташканнар.

Оон дараажында Сукарно биле А. И. Микояннын аразында чылдыг беседа болган, оон үезинде А. И. Микоян Н. С. Хрущевтун дугаар наймысаладын чурттаачылары совет хуудулуг аалчыга изиг байырын чедирип турганнар. Индонезиянын президентиси

Оон дараажында Сукарно биле А. И. Микояннын аразында чылдыг беседа болган, оон үезинде А. И. Микоян Н. С. Хрущевтун дугаар наймысаладын чурттаачылары совет хуудулуг аалчыга изиг байырын чедирип турганнар. Индонезиянын президентиси

Оон дараажында Сукарно биле А. И. Микояннын аразында чылдыг беседа болган, оон үезинде А. И. Микоян Н. С. Хрущевтун дугаар наймысаладын чурттаачылары совет хуудулуг аалчыга изиг байырын чедирип турганнар. Индонезиянын президентиси

Мал чөмчү белеткээр оожумнаан

Төрөөн чуртка элбекшидиг продукттарын бүдүрер дөмч алган социалист хуудуларын күдөшкөн чуртунда байдалдарын бирээзи болза нитиизин маалыга четчи санын, эки шынардыг мал чөмөчүри белеткээр болур. Ол чугула сорулганын күдөшкөн талла-биле Улуг-Хем районда «Улуг-Хем» совхозтун ажал-ишчилери чамдык ажалдарын калбарган. Совхозтун Көк-Чыраа, Хайракан, Арыг-Бажы салбырлары мал чөмөчүри белеткээр чөмчө өйүндө, июнь айнын 22-де организастыг кирген. Совхозтун кол суген шөлү — Көк-Чыраанын уугу шыктарын тус-тузунда үзөшкөн алган, сугенин кезип турар.

Баштайгы хунерден эгелээш-де, Көк-Чыраанын ол-бо талаларында, Сес-Теректе, Эзенин-Адаанда, Ак-Дашта суген кескен тракторларын, аш машиналарын дааш-мимезин өртөдөр орайга чедир үргүлчүлөп, ажал-ишче хайныккан кижилерин омак, хөмчөгө шыт-шымезин-биле ала-галашкы турар.

Ажылдын эгелээштинин 20 ажыг хонуктарынын иштинде, июль айнын 13-те чаашкынар болганын даан Чааты суунун үзөшкөдөрүн сугенин үргүлчү өтүрүп, ажалга шалыктып турар-даа, Көк-Чыраа салбырын коллектив алаа бижылган суген шөлдерин кезерин, кескен сугенин бөлөрүн дооскаш, мында 300 хире тонынны 62 сарааттарын 6 кезек, кылган булук албас черлерде тургустан. А оларын бир кезе 30 тонна хирезин мырынай-ла Көк-Чыраанын Доора-Талда инек кыштаан-да сарааттаан. Көк-Чыраа салбырын сугенин Көк-Чыраанын суген шөлүн дооскаш, бичил-даа оожургавайн, суген кезер эске черлерге «шаап халдап» киргенер. Суген кезер дөрт трактор агрегаттары, 3 аш машиналары Чоон-Теректе, Сеп-Иштинин шөлдеринин сугенин кезерин база дооскаш, ам Ала-Дыш-Шымаанын суген шөлүн кезип турарлар. А болуп сарааттарын 3 эвешолары бир трактор, 7 аш дүрбаштарын 90 ажыг кижиг Чоон-Теректе кезип каан кургак сугенин июль айнын 14-тен эгелеп болуп, сарааттай бергенер.

Сугенчилерин иштинде муракчыларын саны хун бүрдө көвүдөп турар. Чижээлээрге: трактористтер эштер Н. Даваа, Доңгай-оол олар, машинистер О. Доржу, Чылгаар-оол, Бара-оол, Байыр-оол, Д. Доржу, холон сөөртүкчүлери К. Доржу, С. Мадыр-оол, Д. Мадыр-оол, суген сарааттачылары Д. Чамзырын, Д. Биче-оол база холон салыкчылары М. Чам-оол, Биче-оол, эл-биле суген кезип турар С. Кувартаа болгаш эскерлер-даа хун нормалын 120—150 хуу күдөшкү турарлар.

Индыг муракчыларын он-ову-биле санап болур.

Суген белеткелерин байдалы совхозтун эске салбырларындо кончук оожумнай бергенин демдегелес аргажок. Көк-Чыраанын суген шөлдеринин суген кезерин совхозтун үш салбырлары июль айнын 22-де дөмч эгелээш болза-даа ажылдын түннели тус-тус салбырларда аныгы болуп турар. Хайракан салбырында бижылган Ак-Дашта кестиген черин сугенин шала бөлгөн, а тургустан ий бичи сарааттары сугенчилер бичи чедир кылбайн чоруй борганнар. Оларын мында кезер чери дыка хой, мында черлерин сугени эрттир үчүр мырынай укуп турар. Арыг-Бажы салбырында бижылган Эзенин-Адаанда 100 ажыг хон берген, а мында амыкка чедир-ле чангыс-даа холон хөмчөгөдөр үмкөөн болгаш хари-даа кестиген суген буга уундан ашкан сууга азып турар, суг болгаш чаашкын ол сугенин шынарын шуут урөп каан. Ол сугенин чогуу казан болуп сарааттары билинмес. Мында суген кезип турар трактористтер болгаш машинистер-биле чугаалажып көргөчө мында дээр: — Бо сугенин шала-да кестинес, кескен сугенин аш мырынай суген аразынче кире берди. Даргаларымыс-даа чуну кылмы турар чүве, мааза совхозтун дирек-

ция черинден-даа, салбыр удуруткучуларын-даа кым-даа келбей, мында-хааа үчүктөп келир-дир. Но-вар, стодоваа деп чүвөенин мында чыды-даа чок-тур. Калдыг-бир чүвө урели бөөргө ону чүктөп алгаш совхозтун бис. Мааза парткомунда-да, партия эге организастарын секретарлары келбес-тирер — деп, ылангыч тракторист аш Николай Ангирак, машинист аш Дончукан суглар мычаар хөмчүлөп, чугаалап турарлар.

Партком, партия эге организастарын секретарларынын, култур ажалдакчыларын саны бистин совхозта нитииз-биле 13 кижиг болгай. Оон ийи үш кезде Советтин куускомнарын даргалары, секретарлары база бар болгай дээр. А оларын оода чангыс-даа келбес чүвө-дир бе? деп калгап айтырдымыс.

— Чо-ок, харын мааза кым-даа келбээс ийи, энир бир хун рабичом даргазы Даваа чоруп эрткенин көрдүсү — деп Н. Ангирбан балыт-кады.

— Хайракан кезип каан сугенин-вис-даа ат-ла болду-ла — деп, суген кестирип турган машинистерин бирээзи мында дигеш, — бистин салбырын эргелестин энир чаа «Москвич» сакшы алган сурагыч болган чүвө. Ону чүгүлүгүне-де өйшөшкөн эвеш аан ол — деп, хорайды аарак

чугаалаан соонда, сугенчилер хөвөө-жип чоруй, амыккалар чорутулар.

Июльдун 14-ке чедир Арыг-Бажы салбыры 29-ла, Хайраканнаын — 19-ла тонна сугенин сарааттаан, а кескен чери бирининде 139 га, ийининде 79 гектар болуп, аргажок хөмчүлөп турарлар. Олар эрткен чылдын база-ла мындыг турганнар. Арыг-Бажы салбыр эрткен чылдын сугенин 29-ла хуу күдөшкөн, а Хайракан салбырын белеткээр сугени мал чөмөчүрине кым ортузү белин четпеш болгай. Кызыл мал бергедей бөөргө олар сугенин, силосту Көк-Чыраа салбырында сөөртүп турганнар. Индыг байдал оларга ам-даа кичээл, кеземче болган дээрин, бо чылдын малга четчир чөмчө белеткен алыр дугайында негеден тооп көрөйүн турарын үстүндө барылаалар тодаргай көргүзүп турар.

Үстүндө фактылардан алгаш көргөчө, совхозта байдал дуурунчиг болуп турар. Индыг болза-даа совхозтун дирекция чери, партком, рабком (интер Моисеев, Дугур-Серен, Даваа) мындыг байдалдар-биле эртежин олурарын ажал-хөвөө-даа, шаг-үе-даа манай шыдаас. Мыччага чедир чангыс-даа тодаргай түннел үнүрбөйи, оон туржук медалдарын белин орта анализеп көрөйүн турарын аларга мал чөмөчүн белеткелерин чоруп турарын дугайында СЭКП райкомунун, райкуускомунун негеделинин хөвөри база-ла кошкак болуп турар тодаргай-дыр.

С. ДОНГАН.

Суген кезилде изиг-тулук. Бин-Хем районнуң «Тиндөлгө» колхозунун суген кезер машиналары Бегирээде уук-кусуула чокка амыккалар турар. Айт-Бегирее суген кезер машиналарын машинистер Маады

Сиямбыл болгаш Маадыр-оол хун нормалын 120—130 хуу күдөшкү турар.

ЧУРУТТА: машинистер М. Сиямбыл, М. Маадыр-оол Бегирээде суген кестирип турар.

Чеченстер аразында.

Фотоотб. Г. СИРОТИННИИ.

ЧЕЧЕН ЧОГААЛДЫГ БУЛУҢ

Дыннадын бе, Лориска!

Шаттап кешкен орук-чирк ойбуну чок.
Аттың кулаа караш кыжас дүмбей дүн-дур.
Чайлагарже шээр мал тарып шагда калкан
Амьрааңнын чедип кээрин манай чадаан.
Шак бо шакта шайыраштын эжини хаббай,
Сагым амыр узан боор сен, Лориска!
Хүндүс бодаан бодааларың уттудурбай,
Алтууртуп, ову мынчаар дүжөн боор сен:
«Төрөөн черин—усту-дартан Уралтын дег,
Талем сынын, хемнер бажы Улут дага
Аалчы болуп, бөөн сугда чед берген
Ааржы дег хойну чаптап түр боор силер,
Келир мен даш келбей баарга кайгалажак,
Хеймер караң эмчиде деп бодаваан сен,
Озал-ондак болган динти, Лориска!»

«Судалы чоп кошкай берген, орта бе? даш,
Халеп үнгөн сестраныс бүдөнчөй-дир,
Сугуу дартан, сыкырттып түр. Мүн-ле тынныг,
Хадчок нарын кезинишкенин шыаар бе, чүз?
Өдчөй кижин—буян сесту диннаар эмчи
Өдүм-бактын «сөзүн» түтү кириккен өл...
Эриг баарыг, туттунурлар дыкын уткаш,
Эртеңге дээр бадыр сыкпай тура холду,
Чуртталганын сөргө дагы хере көрүп,
Амьрааңны оттунар деп кий деп турла,
Шуудан болбас кезиг-акеп адалатып,
Амьрааңчы, чыгып сесту сөгөп кели.
Чоктуу, барын кыры турган кемзөө кижин
Чоорту бир аай тынчтай-дир. Буян чайлаан!
Хөкүк эмчи орун орта-башын сырташ,
Көзө теңейи, орган овар-утуп калың»

Ада-өгбөн, бисти калык чуртталган даш
Ааржы-аржык болу берсе көрүп келир,
Билин быжыг эмчилерин башкылап каан
Бистин дегин дүшканымыс бирөөн-дир.
Найраалдын хиниш хазы—артем турла
Ажы-шужут көрбөс-тир бис, Лориска!
Ажыл кожуп, калы чуртталган орус, тыва
Назын үе—чолдуг өрүм силердинки,
Ханы төрөк орус угбай—сестраны,
Кара баштыг эмчи кыстың—шунтунарың
Ылап эми, маалыр ижин чүгөттөгөш,
Ырап калдым, динчадың бе, Лориска!
В. ХОМУШКУ.

Сергей МИХАЛКОВ

ТЕНЕН ДУГАЙЫНДА

Тенер айттын будун кичазан,
Уер буга мыймын көр,
Тенекпейлер дүжүн келсе,
Уш-төрт чүктөс дегде кичазан.

Эки сестер сөткөп-дээ кээр,
Кордап кийрил ыт чок-дээ баар.
Устук, кудук алаан төгө
Уггелди каары-ла хей,
Чус-дээ сүмө дуза болбас,
Чус-дээ мерген айлын тыппас.

Уугаанынгар депшир чеге
Тенекпейлер саалаң-дээ боор,
Ужур-баш чок ылыг тейи
Дегит черле аскерсе аар.

Ныдгыларны домартыптар
Ылап ара база-ла бар,
Каткы, шоодуг кау-биле
Хаартыптар болбазыкка!
Очудурган А. ДАРЖАА.

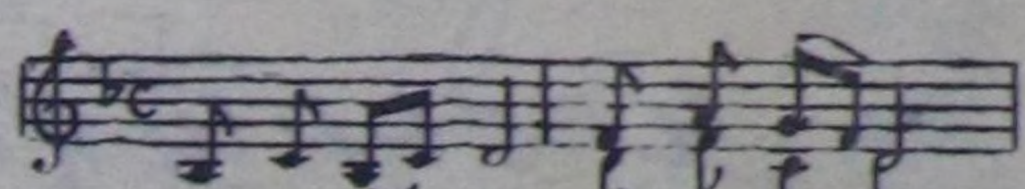
Эмилең-дээ тенекпей бар,
Кочуттунмас тоштуу-дээ бар.

ХИРОСИМАНЫҢ КОГАРАЛДАРЫ

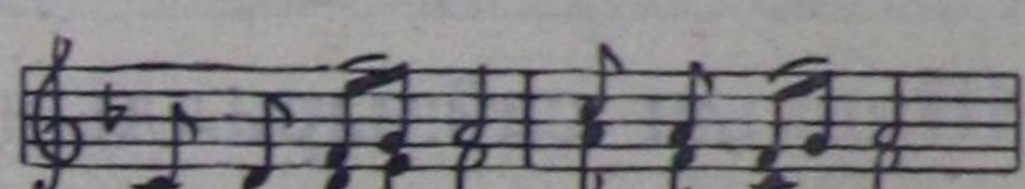
ТОКИО. (СЭТА). Хиросиманың университетинин профессоры Киноо Симидзунуң коюкта чаа динчакымы болса: 1945 чылдын август 6-да Хиросиманың жеринде америка-нарын чымылтырган атомунуң бомбазындан чүткө чымылгышыктын үеинде хоорайга турган кижилер эвес, харын база бомбалаашкынын айымынга таварышканынгуа дуза көргүзүр-биле сөөлүгү хундире алаа чед берген кижилер улуг калы чыдалга таварышкан. Хиросима университетинин чыгында атомунуң радиациянын уруктарынын шичи-дээр талзын-биле лабораторияга бо-

ЭЛЕГЕЗИМ

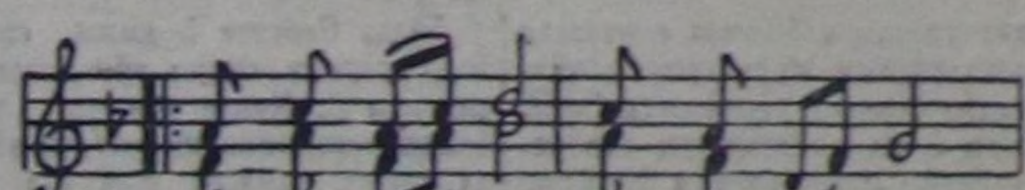
Сөзү К. МУНЗУК биле С. САРЫГ-ОДЛУУ. Музыкасы Х. ЧЫГАННЫМ

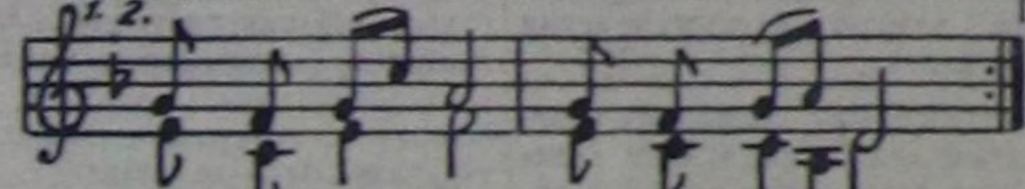
Шоп-кым а-гым ыр-ыг-шор-дуг,

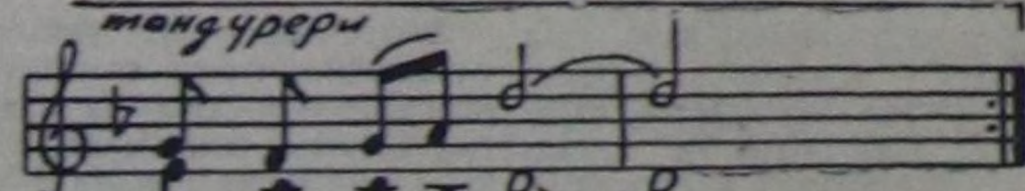
Шок-гыр тоқ-дым омак кы-зы-

Э-гээр-тин-мөс ар-ти-не-лиг

Ээр-лип ой-чаан Э-ле-ге-зим.

Э-ле-ге-зим

Шопын агым ырлыг-шорлууг,
Шайгыр тандым омак кызы —
Эгээртинмес эртинелиг
Эзрилип ойнаан Элегезим.
Бажын арыг мөңгүн шыпкан,
Баштанчылыг келин кыс дег,
Дооза боду төгү, манкын
Тоолуг чараш Элегезим.
Нолхоз, сөвхөс суурларындан
Хову-Аксы, Шахты чедир

Номмунизм оду чыраан
Ховар чараш Элегезим.
Енисей хем угбазыңа
Этин жөжүп четтиникеш,
Совет чуртун депшир ыраан
Солун чангыч Элегезим.
Ыкан хемик мактап чоруур
Ыраажызы болу берген
Аскын кенигин бодап келгеш,
Авайым дээр Элегезим.

ШОЛБАНЫВЫС

(Каз-Тем районун «Ызыл туз» колхозунун сурагыл хойжуу Салчан Берзекке турактаатты).

Ажын, Бүрөн алдарызын —
Алдын чөмүг таразында,
Салчан Берзек сурагызын —
Чалгы, дүктүг хойларында.

Наттышкан күш—нолхоз турда,
Харлыг кыштан чүгө чаныр,
Надарчызы Берзек турда,
Наражаны манчап сактыр.

«Кызыл тузун» хойжуунун
Мыраан дугу чөмү маастар.

Азырап каан хойлар сүрүү
Ажын, Бүрөн унун шимээр.
Ада-чурттан мактал күзөн —
Салчан-биле удаалашын,
Артель-нолхоз байдыкысаан —
Чалгаз чокка ажылдашын.

Шолбанывыс Берзек турда
Чогаданыч ажыл демки,
Сорулганыс—номмунизм
Солангызы биске чыркы.

С. ТАМЕА.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн республикага будуттагылап пературазы: республикага—25—29, каап турар, кыска чаашкынарыг дүн болур. Кызылга чашкын шоолуг эвес. Динирээшкени болуп магат-чок. Хат өй-тамында. Агаарын тем-

а Кызылга—26—28 градус чылг.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ОД.

КИНОТЕАТРЛАРГА

ИЮЛЬ 22-ДЕ

«НАЙРАЛ»: «Зериниче Мурзилка» 10.00 шакта, «Зринче шөлз» 12.00, 2.00, 4.00, 5.50, 7.40, 9.30 шактарда, «Теленинге», «Япон новеллалар» кежээкнин 9.30 шакта.

«КАА-ХЕМ»: Мультипликациялар 10.00 шакта, «Халгуг төөгүлөр» 11.15, 3.15 шактарда, «Мээң өңүктөшкен кысчыгажым» (делген экран-ныг) 1.15 шакта, «Шупту чанышканын» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда, «ВОСТОК»: «Вексиртер кылганы» 5, 7, 9 шактарда, «Спортчу алдар» 11, 1, 3 шактарда, «Баштайгы совет зериничилер» кежээкнин 9.15 шакта.

ЧАЛГЫ КИНОТЕАТРА: «Мээң ынакшылым» 3, 5, 7, 9 шактарда, «Беш хунер, беш дүңөлөр» 11, 1 шактарда, «ЕНИСЕЙ»: «Ними-афибия» 10.30, 2.30, 8.30 шактарда, «Гитаралыг кыс» 12.30 шакта, «Евдокия» 6.30 шакта, «Кайызын-дээ эвес» (16 хардан өрү улуска) 4.30 шакта, «Москва-Антарктида», «Эфирде час» «Тайын» дээш шылгарангай демселчи, «Часкы оруктар» кежээкнин 9.15 шакта.

ИЮЛЬ 23-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Уруг ачанын дилеп чор» 10.10, 2.15 шактарда, «Боданышкын...» 12.00, 4.00, 6.10, 8.05, 10.00 шактарда, «КАА-ХЕМ»: «Халгуг төөгүлөр» 9.15 шакта, «Зринче шөлз» 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда, «ВОСТОК»: «Шупту чанышканын» 5, 7, 9 шактарда, «Тулаа ыды» 1, 3 шактарда, «ЕНИСЕЙ»: «Солдаттар» 2.30 шакта, «Ан-иен дээрин дилиндз» 4.30, 6.30 шактарда, «Иин амыдырал» (1-ги кезең) 8.30 шакта.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ КИНОЗКАРНАРЫНДА

Мээң өңүктөшкен кысчыгажым

Сценарийинин автору Александр Попов. Режиссёр-тургузукчу Николай Лебедев. «Ленфильм» киностудия будурген.

Элизабетвилде кемниг өнчүк-чөңгөө

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Элизабетвилде динчакымы турарың «Бугулар агыры» Чомбениг болду. Каттаала КНО-нуң чөпектиг күштери-биле чаа ханыг үсүлөжикшилерин куткуа түлдүргө.

Июль 17-нүн эртининде колуунда-ла терөөжолориниң болгон шикештерин илгилдеп чыгалан хой муу кижилер Элизабетвилдин кымында орук үчүстөгү танымал турган илгил кезекке калды-дээ барым-дээ чокка шурай бергенер. Олар даштары окта турда КНО-нуң советтерин агаарже каш боолданыш-кын-биле кызыгарыштыган, 10 илгилер-башлаштырган.

Халлаашкын болган соонда каш-ла минута эрткенде катанга өргө-чагыргалар КНО-нуң шериглеринин таланында «агрессияга коюраан» дээр чүтө-биле балыланган бичин оолду болгон олеге хөжөөн кижини репортерларга көргүзүп турганар. Ындыг болса-дээ ол бичин оолду болган олур хөжөөн кижини болууш-кунунарың эгээриниң чедир бир чык буруштар хоситалыга чедир келгенин илгиле көргүскө. Каттышкан Никиталар Организацианың Элизабетвилде албан-дужалыг кижилеринин меделгени-биле алмаш катанга жандармыр улус чөпке боттары боолан турган.

КНО-нуң командиралыгын парлад чүдүргөн меделгенинде демделген турары болса Элизабетвилде болган өңүк-чөңгөө «канчап-дээ таварылга эвес-тир, а ол болса КНО-нуң Конгода шериглериниң укур сагымтын-биле баш укур чогуумчаладыг болан кылган үгүдөйг болур-дур. КНО-нуң тургуштарына чогуулган келириниң мурунда он муң кижин катанга жандармырың моондартың тавартыр эртен болган оланы доктандырын кым-дээ ораалашкан дээрин он мый чугаалап турар ЮПИ агентлигинин динчакымы турары-биле алмаш, киний шериглерге хөжөөжолориниң похода боолданыш чедир бир дүн буруштар планнат-тыган турган».

КНО-нуң Конгода хемчегеринин удурутукчу Роберт Гардинер Элизабетвилде чед берген. Чомбениг чугаалашкан болган КНО-нуң солдатынине организациг халлаашкыны «политиктин» сорулга-биле дүвүрээшкенин тургузган» дээш баш укур кылган «сторайг өңүк-чөңгөө» деп айткан.

Ындыг болса-дээ ол ханыг үгүдөйгелер катанга чалчаларга эвеш чүе болган. Олар өңүк-чөңгөөгө ко-го-раанын хөжөөжолорин КНО-нуң шериглеринин Катангада турган турарына уду. Конгода байдалды чыан илгил чыгандыларың, халлаашкын кылдыр ажылаары бодаа турарлар.

КЫЗЫЧЫЛАРЫҢ ТИИЛЕГЕЗИ

«Спартак» нигилистиян штангачылары Минусинск хоорайың штангачылары-биле эш-хуууну ужуражышкынын эрттиргеш, чанын келгенер. Минусинскин штангачылары Крас-ноярск крайда эң шыраак командалык салынга кирип турар. Ол командала крайың профсоюздар спар-таазанын тилкелгеш, ол шыкш Чирвогорск, Абакан хоорайларын, Красноярскинң колаа ажил-агий институтун штангачылары-биле эш-хуууну ужуражышкынынга тилеп үнгөн.

Кызылчалар бо маргалаага тус-кай болоткел чорутула-дээ болза бо-лунуң удураалычылары-биле тил-дөгө дээш туруштуң коргускенер. Тыва АССР-инң болган Сибиринң чемпиону Иван Чижов бо улаада ко-манданың адин чартык ортумак де-ниге камгалаан. Ужурунда Чижов чик деңгизге киржир-ле турган бо-гай. Иван Чижов штанга көдүрер-иниң үш хевирине 300 кг-чы көдүр-гөш, бирин черин алган. Бистин штангачылары Василь Лунин, Виктор Поркин, Иван Волков, Федор Кадыров олар боттарыны деңгиз-ле тилкелчилер болган. Ылангаш бистин командамыс чыгыс-дээ аш-тырышкыныга таварышпаан.

Г. ПЕТРОВ.

Перуда шериг эргилдези

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Июль 18-те Перуда шериг эргилдези болган дээриниң муун мурунда динчакымы болгай. Президент Мануэль Прадоу бодунун ордуудан үндүр шыгырган болган чуртун наймысыла Ямаа хоорайдан солгу-барыын талаа тур-гар Сан-Лоренсо-ортулукте шөлүп чорутушкан. Генерал Рикардо Перес Гедой баштаан шериг чагыргазы өргө-чагырганы өжөлөп алган.

Шериг кижилеринин негедезин хү-лөп алырыңдан болган бо чылым иини 10-да болган президент соң-гулазынын түнөөдери күш чок бодурунундан Прадоу ойталаан чорту эргилдени өргөй чылдаа болган. Ол соңгулаага Апра дээр улусту партианын удурутукчу ча-зак калдыла Ала де ла Торре ниги-тин башлаашкынын эргөжөк негет-тиер шүтүп бирезин албаан-дээ болза башлаашкынын эң эвеш са-ны-биле тилкөн турган. Парла-мента демделген турган болза Ала де ла Торре Каттышкан Штаттарын күрделерментизинин динчакымы азылган турган. Оң ужурула Вашингтон Перу-биле дипломаттыг харылааларын түр үскенин чар-

лаарын дораан далаашканы ол бол-ган боор. Ындыг болса-дээ, «Нью-Йорк-таймс» солгунуң Вашингтон корреспондентинин динчакымын бугулар алмаш, Перу-биле дипломат-тыг харылааларын үскө-дээ болза Каттышкан Штаттарын элчини бол-ган элчин чериниң ажылдакчылары Лима хоорайга артар, а Перунуң дип-ломаттары Вашингтонга артарын чөпкөзөөн чүе деп курделермент тайылбырлаан.

Ала де ла Торре бодунун соңгула мурунун программизинга «Прадоуң чазаның реакцион даштыкы по-литиктин уганышкынын чорудар деп азыашкыны берип, оң-биле ка-ды чуртун иштинге шоолуг эвес демократтыг чуртталгаларын чор-дарыга күзөдү чөмөдөп турган-дээ болза Перунуң шериг бөлүктөрүн чет-тес өңилдөөн боор» деп ында болан перу. Ассоциатед Пресс агентиле Гаванын радиозууну динчакымы динчакымы. Невтагон Перуда шериг-өргө-чагырганын динчакымы, ил-чакымы «курделерментизини Пента-гонун бөлүктөрүн тилкөөнүн» дуайын ол эргилде хөжөөлөн турар дээрин ук динчакымы демделген.

Демисел үргүлчүлевиншаан

ХАНОИ. (СЭТА). Мурун Вьет-намын чогуунуң улам калык бөлүк-тери нигилистиян бөлүктүн дери-ин динчакымыга укур ажык де-миселче көдүрүп үтүп турар. Мурун-вьетнам патриоттарың «Хосталга» деп агентилеинин дин-чалы турары-биле алмаш, стратеги-тин келээ суурларга хөртүдүтүргөн дээр тараачынар чүгө саалгу үеде бичин нигилист-биле 27 километр дүртүг демир улаадын моондарты-нын уууткан чок кылган.

Фу-Н можунуң чурттакчылары-ның укур көдөлишкениннин түн-белдине ол мөжүта стратегтиг дээр

суурну тургузарынын планы түзү-гөн. Эргө-чагыргалар үжөн ийн ылы-тыг суурну тургузар турган, чүгө ушту тургузуп алыр аргалыг болган-нар.

Мурун-вьетнам шериглерин улам хей шериг албанылар динчакымы турар. Куант-Нгай можунуң районнарынын бирезинде «республи-ка аныктыры» дээр ортаттардан алды болук динчакымы. Оң чартык шериг күштериниң 25 взводтары бол-ган милициянын ийн эскадрону боо-чөспөс ал алган, улустун таланын-че шидип келген.

Дизентерия дугайында айтырыгларга эмчиниң харыызы

1. Дизентериядан кижини манчап аарый бээр? Дизентерия халла-шырыг аарыг. Оортан аараан кижин албаны-биле калы дыка хей салың микроотарын үндүрер. Аж-чөмө, азы-савага аарыг кижин чугаан холдары-биле дегдене азы сөзөтөр хонганда оларга микроотар чымыш-нар. Дизентерия микроотары агым сутта киргеш азы эске-дээ чүдүлгөн даштыг ижер сугже (хукукче, хөмө) кирип болур. Аж-чөм-биле азы ижер суг-биле калы калы кижинин ижин-шөйүндүлүчө дизенте-рия микроотары киргенде кижин аарый бээр.

2. Наманг-дээ кызы-биле куу олутуру апарган кижин эмчиге барза эки бе, азы боду зиненне эки бе? Калың-дээ азынмы куу олутурун-чү болганда эмчиге азы фельдшерге кызылаа баар керек. Дизентерия чик хевирин эртин турар болза, кызы, багы шынарлыг чөмөк өскө-дөс куду олутурушкунда, ону аарыг кижини боду ылган шылаас. Аарыгы чүткө медицина ажылдакчы толаргайлаан, оортан шын эм-невири айтуп болур.

Амгы үеде дизентерия тургулайында чик хевирлиг эртин турар. Ынчаар аараан кижилеринин албаны хан чок, а чүткө суук шаралалыг бооп болур, ону аараан кижин боду чамдыкта аскерсө. Дизентериянын чик хевир-биле аараан кижин оң аар хевир-биле бир дөмөй эки өмөкчир, шевеленири, аш-чөмкө шын таарыштары асеттинип тур-ар. Ынчанга дизентериядан аараан кижин буруу эмелеге чыгып өмөкчир ужурут. Дизентериянын аар-дээ, чик-дээ хевирлери дегген халлашырга чокка, оортан аарый берген кижини калжап-дээ халлаштыр-гар эвес ол бодунуң бакыныга турар болза, оон аарын чыныга кижин-деге чымышкын болур.

3. Хоочуралдыг дизентерия деп чүл? Хоочуралдыг дизентерия—ол дээрге, дыка хей айыр азы каш-дээ чылар дүргүзүлү уламчыгар дизентерия аарыг болур. Кижини ынчаар аараанынын үеинде аарыгын үр-гүлү-ле кинини чөрбөс болтулар. Анга-ла калык шыкшан өрөд-дээ оон ишти дийлур: куду олутуш, ишти хевирин, аарып туруп бээр; чамдык-ка кижини куду олутуш тура-ла тыртылаар-дээ апар.

Хоочуралдыг дизентериядан бичин уругларын аарааны үе үе дүргү-зүлү докталмаал эвес баалаарындан илерээр. Чамдык оларынң бала-зы анаа, боттары эрес-шоваа турда, аарыг база катан кирип эгелээр. Хоочуралдыг дизентериядан аараан улуг кижилеринин ажылдаар шинээни чамдык үеелерде суулаар болган шайгыр чоруту апар. Чаш уругларын чогуумчалыг өзүлден дыка хей таварыгыла халын баксы-раар.

4. Хоочуралдыг дизентерия халлашырыг болур бе? Ийе, ылангы кадынаашкын үеинде аарыг кижини дизентерия микроотарын албаны-биле калы үндүрүп чүе болган, ол халлашырыг.

Ыччалза-дээ бир эвес аарыг кижини эминин айтышкынынын күү-селер, арып-шеверини чуртуну сагыр болза, халлашырын ол неперет-лес, ыччангыш оң чыныга кижилерге айыл чок болур.

5. Дизентерия аарыгын хоочуралдыг хевирине шилчиптес төлөдө, чүнү кылза чогурун? Дизентериянын чик хевиринде аарый берген, улуг эвес куду олутурушкуну тоовай, эмчиге чогуру үеинде барбайн турган кижилер ол аарыгын хоочуралдып алылар. Чамдык кижилер ижы-буру чүдүлөр хөргөп, өмөкчирин оралдыжы турарлар. Ынча-

Дизентерия дугайында айтырыгларга эмчиниң харыызы

раш ол чүдүлөр-биле олар боттарына хораны чедирип турар. Ындыг таварылга аарыг акирейиң уламчыгар болган нургулайында хоочуралдыг хевирге шичээс болур.

Оң ужурудан дизентериянын хоочуралдыг хевирге шилчирин болдурабы-биле куду олутуш аараан кижин эмчиге барган, болдунар-дээ дүргө эмнедип эгелээр ужурут.

6. Хоочураан дизентериянын эмиртин эмне болур бе? Ийе, болур. Ону акиритире, чүгүлү өмөкчир керек. Аарыг кижини эминин айыткан чөмө чир, хүн чуртуну сагыр, эминин бүтү сүмелерин ыла-тып шын күзөдир ужурут. Аарыг кижин боду акирей берген шыкшан апар-дээ, өмөкчирин ара соксалып болбас. Когун үе эмнедиптир хоочуралдыг дизентерия база катан калынап болур, ычач өмөкчирини катан эгелээр алар болгай.

7. Кижин бодун болган уругларын дизентериянын халлашырындан мангалаарда чүнү кылза экил? Чөмөкчиринин болган чаш уругну чөм-гөририниң мурунда база арылган чеге баргынын соонда холдары саваалып чурар эргөжөк чүгүлү. Бичин уругларын холдарын хүне ыл кап катан чур, а эледи уругларын, ылангы чөмөкчириниң мурунда холдарын докталмаал чур кылдыр өмөкчир ужурут.

Чуртталга бажын иштинде сөзөткөри тузуктар, олардан аш-чөмкө, аш-саваны, ылангы бичин уруглар чик хевириниң дугайы керек. Уругларын эмисиниң хөргөдөөн санында-дээ сутта тайындырып, мугаш саа иштинге шыкшан туура чогуру. Бичин уругларга чүткө чугулар ойлаарактарың тутуш болур.

Чик ногааларын болган чимистерин чөмө хөргөлөр мурунда ык хынаачалыг чур ужурут. Уругларын чугунаа ногаа, чимистер чир чоруту хөргү керек. Сутту, ылангы рыноктан садып алганда хайылдырш ижер чүгүлү. Сутту хоорайын сүт динчакымын албаан болза, ону база-ла хайнырып, сооткан ижер. Сутту болган ижер сугу аскы халгыт саваалар иштинге куду тургуса чогуру.

8. Уругларын кымыктаар аарыгынын айымыг болур бе? Кымык-таар аарыглар нургулайында-ла бичин уругларга таваржыр болган оларга кончуг айымыг болур. Чаш уругта кыжык илереп келсе, ону эмчиге дораан көргүсө чогуру.

Ижин-шөйүндү аараан кижилерин чедикшиңин өмөкчирге хөргө-тиг күтүлүг өмөк совет медицинада бар. Чүгө аарыгын үгөреттес хөргө.

9. Дизентерияга укур тарыла нандыг ажытыг болурун? Кайы-бир аарыга укур сагалда тарылыгы кылганын соонда кижинин мага-боду ол аарыгын халлашпас апар. Элеон каш ижин-шөйүндү аары-ларынга: дизентерияга, ижин тифинге, паратифостуг аарыгларга укур тарылыгын нургулайында-ла бир уга чорутуп турар. Тарылыгы кыл-ганын сөөлүне кижинин мага-боду ол аарыгларын 1/2—1 чыл дүргү-зүлү халлашпас, Тарыккан кижилер-дээ аарый боор таварыгалар хаа илереп турар, ыччалза-дээ ол аарыг тарыткан кижилерге деггенден оларга дыка чик эртин турар.

Тыва республиканың Санитар-чырыдышкын бажыны.

РЕДАКЦИЈНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетикян—Бравченко кууучуу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторун 24-63, редакторун ораакчымын 35-24, пропаганда кидизинин 23-54 харысалгалыг секретарынын болган харысалгалыг дежурныйын 23-35, келээ ажил-агий кидизинин 25-38, партияг амыдырал болган культура кидизинин 37-13, иштиги информация кидизинин 20-60, чагаа болган совет тургузуг кидизинин 21-27, үлетир болган транспорт кидизинин 22-64, бугаа-хевиринин 31-75, хөргөткөринин 21-47.